

i *atrobar*, *seure* i *asseure* etc.): però és clar que no es podia esperar percepció de tals distincions en un cert-vell tan confusoriari com el del benemèrit pioner de la nostra filologia.

L'acc. de *plegar* 'enllestir, deixar una feina' és molt peculiar del català, i mereixeria un estudi especial dels seus orígens, que aquí només podrem esbossar. No és recent ni vulgar, ni exclusiva de cap dialecte: «a l'edat de dinou anys / ya varen *plegà* las guerras» en una vella cançó popular (MilàF, *Romillo*, 363.10); «--- los quals tots *plegaren* la partida a un quart de 12, retirant-se ---», B. Maldà (*Coll. B. V.*, 213); «CHOR DE FADES. Si no fòssem al cim d'una montanya, / per sirena 't pendríem de la mar; / mes *plega*, *plega* ta cançó, companya! / La història de Lampègia 'ns fa plorar», *Canigó* VII, v. 356.

Si no m'enganyo és de tot el Principat: català oriental i occidental (Tortosa, Pont de Suert: *Alcover-Moll*), i també enllà de l'Albera: «*aré!*, que *plegareu* tard!» em deia el masover de l'Aibre-Gros de les Illes, dalt de les muntanyes veient-me anar camí avall a les set del vespre (1959); és veritat que en algun sector més reduït el substitueixen per lleus variants formals o fraseològiques del mateix mot: mall. *aplegar* («a can Bartola pareix qu'han *aplegat*», *AlcM*); a molts pobles ross., fins més amunt del Canigó, se sent *blegar* amb aqueix valor: Salelles (1960), «les colles quan *blagá-ban* s'escriuaven» Montesquiú d'Alb. (1959), «el café va *blagá*» (va tancar, va abandonar l'activitat comercial) Escaró (1960), «aquestes són cases que han estat *blagádes* hi ha uns 30 anys» (despoblades), Talau (1960).

És probable que es tracti d'una frase el·líptica, el·lípsi, però, que pogué partir alhora de diverses frases verbals; «*plegar la roba* per anar-se'n: sarcinas convasare; convasatis sarcinis ad iter se parare», *DTO*. 1647, Lacav.; *plegar el ram* 'deixar de practicar un comerç' i després 'deixar de fer qualsevol afer' (potser partint del *ram* o branca, que s'usa com a símbol i anuncia de certs oficis, com el de taverner, el de dona lleugera etc.); el *DAG* cita *plegar el ram* en *Lo Barretinayre de Prats de Molló* de Verdaguer; Coromines escrivia que un picaplets «hauria de *plegar el ram*» (parlant del *Formiò* de Terenci, 1938). En fi, també pogué contribuir-hi la influència del ll. *explicare iter* 'acabar un viatge', *explicare librum*, *liber explicit*, del qual citarem infra el calc *esplegat lo libre* en autors dels Ss. XIII-XV. Segurament hi féu gran paper *plegar les mans* o *plegar-se de mans* grup del qual ja hem donat cites dels Ss. XV i XVI, puix que ja d'antic apareix com a equivalent de 'no fer res': «no pensau sinó com poreu star en casa ab les *mans plegades*» frase del *Decam.* català (afegida pels nostres traductors, absent en el text boccaccese), VII, § 2, 390.36.

En grec clàssic la versió literal del «*plegar la roba*» de Lacav., *συσκευάζεσθαι* és 'plegar, disposar-se a anar-se'n' (Tucidides etc.), p. ex. *συσκευασάμενος ἀπῆλθεν* en Xenofont (Bizos tradueix «instruït du bruit de leur voyage, il plia bagage aussitôt et partit dans la nuit» en la *Ciropèdia* v, § 3, 16); i, amb sentit

ja més evolucionat, en Lucíà *συσκευάζεσθαι πρὸς τὴν φυγὴν* 'disposar-se a fugir'; en el fr. *plier bagage* tenim també l'equivalència, encara no el·líptica, de la nostra expressió. I en llengua d'oc l'el·lípsi s'ha consumat, i si fa no fa com en la nostra llengua, ja des d'antic: «son affar *plega* et estre(i)n / Guillems, e tan garit si s'en / que pres à comjat bon e breu», *Flamenca*, v. 6921 (que Nelly tradueix justament «*plié bagages*»); i amb la mateixa generalització catalana, en el provençal mistralenc («céder, cesser en général»): «e se cre-sènt papo verai, / éu dis pames —Noun *plegarai!*» (*Nerto* II, 434); avui en el gascò del Lavedà *aplegà-se* «s'en aller» (Wartburg, *Rom.* LIII, 235).

Al que això ens condueix inevitablement és a relacionar-ho amb el tan comentat descabdellament semàntic del llatí vulgar (AP)PLICARE cap a 'anar-se'n' i 'arribar', que estudió amplemunt i en tots els aspectes en l'article LLEGAR del DCEC/DECH, al qual serà millor remetre. Recordem que això ja té un punt de partida en el ll. clàssic *applicare navem*, *applicare classem* 'dirigir la nau a un rumb determinat' i també 'fer-la atracar en un indret' (Ciceró, *Livi* etc.); que en la *Peregrinatio Aetheriae* trobem alhora *plicare* (*plecare*) 'atansar-se' i 'dirigir-se a': «iam prope *plicarent civitati Persae*» però «*plecarem* ad montem Dei» (xix, § 9, Heraeus, p. 21; II, § 4, 2); i que si el cast. *llegar* i port. *chegar*, sudit. (*ac*)*chicari*, campid. *appilai* és 'arribar', el dalmàtic ant. *aplicare* val per 'atracar' i el roms. *plecà* és simplement 'anar-se'n'. Sobretot aquest i *plegar* 'deixar la feina' expressen idees ben afins.

En català el significat és quasi només 'arribar': llevat, però, que en la nostra autoritat més antiga, S. XIV, el *Marsili*, tenim encara 'atracar, pendre port' més aviat que no 'arribar', i en tot cas sempre per mar: «los sarraïns guardants les galeas e taridas partir --- anaven ont pus prop podian de la mar, a peu e a caval, guardants ont *aplegaria* la ost», «Que manàs a las naus donar las velas e seguir la galea del rey, qui volia *aplegar* al port de la Palomera», «En Rodrigo logà una tarida d'aquelas que ja eran estadas a la host per cavayls a portar --- e *aplegà* a Pollença», «Ato de Fosses e-ls seus --- havents contrari vent per Malorcha, *aplegaren* a Tarragona» (54, 52, 122, 122).

Després tenim ja l'acc. moderna, però a l'Edat Mitjana no és menys freqüent en la variant *plegar* que *aplegar*: «eren dos mercaders, e aturats en una bella praderie on havie una bella font e hun bell arbre, la hu se cuytà de *plegar* a la ciutat, que-s tanquave de nit --- l'altre *apereà-s* [?] aquí a la frescor, e *plegà* de nit: no-l jaquiren entrar», «les conclusions del *Credo*, que jamés no-y *pleguaren* los filòsoffs», «la passió de la fembra, que venie corrén e cridan, e entretant que ell parlà ab los apòstols, la muller *plega* e lança-s als peus de Jh. Xrist», StVicentF (*Serm.* II, 83.25; *Quar.*, 83.21, 276.179; vol. Harrison, f° 115v°); «si *plega* viva al dit senyor», doc. de la Reina Maria, a. 1437 (*BABL* XIV, 335); «may han *plegat* al seu entendre [de Maria], / veure, compendre, / dels vells algú; / e menys negú / dels sants moderns / --- / latins doctors, / grecs ---», JRoig (*Spill*, 11906). En JoMartorell